

Kategorija: 2.3.4.4.3. Ginčai tarp skyrium gyvenančių tėvų dėl bendravimo su vaiku ir dalyvavimo jį auklėjant;3.5.1. Antstolio ir kitų asmenų pareiškimų, paduotų teismui vykdymo proceso metu, nagrinėjimas;3.5.24. Nepiniginio pobūdžio sprendimų vykdymo ypatumai;

Civilinė byla Nr. 3K-3-35-969/2020

Teisminio proceso Nr. 2-68-3-02767-2019-3

Procesinio sprendimo kategorijos: 2.3.4.4.3; 3.5.1; 3.5.24

(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2020 m. vasario 28 d.

Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Godos Ambrasaitės-Balynienės, Gedimino Sagačio (pranešėjas) ir Dalios Vasarienės (kolegijos pirmininkė),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal suinteresuoto asmens M. J. kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo 2019 m. gegužės 23 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal pareiškėjos antstolės V. M. pareiškimą dėl baudos už teismo nutartimi patvirtintos bendravimo su vaiku tvarkos nevykdymą skyrimo, suinteresuoti asmenys – M. J., A. J., R. R..

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Kasacine byloje sprendžiama dėl psichologo rekomendacijų **dėl bendravimo su vaiku tvarkos teisinės reikšmės, jų nesilaikymo fakto nustatymo ir to, ar toks nesilaikymas yra pagrindas motinai skirti baudą pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 771 straipsnio 6 dalį už teismo nutartimi patvirtintos bendravimo tvarkos su vaiku nevykdymą.**

2. Pareiškėja antstolė V. M. prašė spręsti klausimą dėl baudos skyrimo suinteresuotam asmeniui A. J. už teismo nutartimi patvirtintos bendravimo su nepilnamečiu vaiku tvarkos nevykdymą.

3. Pareiškėja nurodė, kad vykdo Vilniaus miesto apylinkės teismo 2018 m. liepos 16 d. išduotą vykdomąjį raštą civilinėje byloje Nr. e2-621-558/2017 dėl M. J. bendravimo tvarkos su sūnumi N. L. J., gimusiu (duomenys neskelbtini). 2018 m. gruodžio 17 d. antstolių kontoroje gautas M. J. atstovės prašymas dėl bendravimo su vaiku tvarkos nevykdymo, kuriame nurodoma, kad A. J. nesilaikė psichologo rekomendacijų iš anksto vaiko neperspėti ir su juo nederinti nakvynės tėvo namuose klausimų ir taip savo veiksmais pažeidė bendravimo tvarkos 5.3 punktą, suplanuotas tėvo bendravimas su vaiku (su nakvyne) neįvyko. Pareiškėja 2019 m. sausio 15 d. surašė sprendimų, įpareigojančių skolininką atlikti arba nutraukti tam tikrus veiksmus, aktą.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

4. Vilniaus miesto apylinkės teismas 2019 m. kovo 7 d. nutartimi antstolės pareiškimą atmetė.

5. Teismas nustatė, kad:

5.1. Vilniaus miesto apylinkės teismas 2017 m. rugsėjo 26 d. nutartimi patvirtino M. J. ir A. J. sudarytą taikos sutartį civilinėje byloje Nr. e2-621-558/2017 dėl bendravimo su vaiku tvarkos pakeitimo;

5.2. taikos sutarties 1.1 punktu šalys susitarė, kad M. J. bendrauja su sūnumi kas antrą savaitgalį neporinėmis metų savaitėmis paimdamas sūnų iš ugdymo įstaigos ar gyvenamosios vietos ar kitos tėvų raštu šioje tvarkoje nurodytais kontaktais sutartos vietos penktadienį nuo 17 val. iki 18 val. ir gražindamas jį sekmadienį nuo 19 val. iki 20 val. į gyvenamąją vietą ar kitą tėvų raštu šioje tvarkoje nurodytais kontaktais sutartą vietą;

5.3. pagal taikos sutarties 1.2 punktą M. J. bendrauja su sūnumi kiekvienos savaitės darbo dienomis tokia tvarka: dvi dienas – tą savaitę, kurią pasimatymas su sūnumi savaitgalį nėra numatytas; vieną dieną – tą savaitę, kurią pasimatymas su sūnumi savaitgalį yra numatytas. M. J. pasiima sūnų nustatytą darbo dieną iš ugdymo įstaigos ar gyvenamosios vietos ar kitos tėvų raštu šioje tvarkoje nurodytais kontaktais sutartos vietos nuo 17 val. iki 18 val. ir gražina jį tą pačią dieną į gyvenamąją vietą ar kitą tėvų raštu šioje tvarkoje nurodytais kontaktais sutartą vietą nuo 20 val. iki 21 val.;

5.4. sutarties 5.3 punkte šalys susitarė, kad tėvai, vykdydami šią bendravimo su sūnumi tvarką, vadovaujasi tik raštu išdėstytomis psichologo rekomendacijomis bei jų pakeitimais. Ši bendravimo su sūnumi tvarka nevykdoma ar konkrečiu atveju modifikuojama tiek, kiek rekomenduoja tėvus ir sūnų konsultuojantis psichologas;

5.5. antstolė V. M. 2018 m. rugpjūčio 9 d. patvarkymu priėmė vykdyti 2018 m. liepos 16 d. vykdomąjį raštą dėl M. J. bendravimo su sūnumi tvarkos;

5.6. M. J. atstovė 2018 m. gruodžio 13 d. pateikė antstolei prašymą kreiptis į teismą dėl procesinių sankcijų A. J. taikymo tuo pagrindu, kad A. J. nesilaikė psichologo rekomendacijų ir dėl jos kaltės M. J. negalėjo pasiimti sūnaus bendrauti 2018 m. rugpjūčio 31 d., 2018 m. rugsėjo 4, 11, 14, 19, 25 dienomis, 2018 m. spalio 3, 12, 13, 14 dienomis;

5.7. iš Lietuvos teismų informacinės sistemos „Litako“ duomenų matyti, kad klausimai dėl baudos skyrimo A. J. buvo spęsti ne kartą;

5.8. antstolės, vadovaudamasi CPK 771 straipsnio 1 dalimi, 2019 m. sausio 15 d. surašė Sprendimų, įpareigojančių skolininką atlikti arba nutraukti tam tikrus veiksmus, neįvykdymo aktą, kuriame nurodė, kad gauti M. J. atstovės prašymai, jog skolininkė A. J. pažeidė teismo nutartimi patvirtintos tėvo bendravimo su vaiku tvarkos 5.3 punktą, t. y. kad tėvai, vykdydami šią bendravimo su sūnumi tvarką, vadovaujasi tik raštu išdėstytomis psichologo rekomendacijomis bei jų pakeitimais; psichologė rašytinėse rekomendacijose nurodė iš anksto N. neperspėti ir su juo nederinti nakvynės klausimų;

5.9. psichologės R. R. 2018 m. rugsėjo 10 d. Tėvo ir sūnaus bendravimo atkuriant emocinį ryšį psichologinėje išvadoje, M. J. prašant, be kita ko, nurodyta, kad pirmą kartą į psichologo konsultaciją M. J. su sūnumi atvyko 2017 m. lapkričio 15 d. ir lankėsi iki 2018 m. gegužės 16 d.; numatyta konkrečiai 2018 m. gegužės 12 d. nakvynė tėvo namuose neįvyko dėl vaiko motinos atsitraukimo, nors viskas buvo suderinta iš anksto; kaip paaiškėjo, vaiko motina nepitarė kai kuriems rekomendacijų punkтам, todėl rekomendacijas ignoravo; vaikas, sekdamas atsitraukimo pavyzdžiu ir tapatindamasis su motina, pradėjo priešintis susitikimams su tėvu; šis posūkis taškas gali būti traktuojamas kaip prierašumo regresas tėvo ir sūnaus santykiuose; įvykio emocinės pasekmės ir galimi iškilusios problemos sprendimo žingsniai aptarti bendroje konsultacijoje, dalyvaujant abiem tėvams;

5.10. psichologės R. R. 2018 m. lapkričio 26 d. išvadoje apie motinos įtaką atkuriant sūnaus N. L. J. ir jo tėčio M. J. bendravimą pagal A. J. prašymą, be kita ko, nurodyta, kad, nuo 2017 m. lapkričio 15 d. tarpininkaujant psichologui, N. L. J. ir jo tėvo kassavaitiniai apsilankymai vyko pakankamai sklandžiai iki 2018 m. gegužės–birželio mėnesių, kai iškilo tėvo inicijuotas pasiruošimas nakvynei jo namuose; psichologiniu požiūriu nakvynė neįvyko dėl nepakankamo tėvų pasitikėjimo vienas kitu, konkrečių rekomendacijų kvestionavimo, nuoseklumo stokos, polinkio perkelti atsakomybę dėl iškilusių ar įsivaizduojamų sunkumų kitam, poreikio perdėti kontroliuoti ne save, o kitą, ieškoti kaltų (abu tėvai pradėjo slapta filmuoti susitikimus); užslėptas tėvų konfliktas iškilo į pirmą vietą ir užgožė vaiko interesus; gegužės mėnesį motina itin dažnai inicijavo ilgus pokalbius telefonu, tikslinosi, ar privalo laikytis rekomendacijų vaiko nakvynės klausimais; birželio 13 d. po neįvykusios nakvynės paskirta bendra konsultacija abiem vaiko tėvams atsiradusios įtampos sumažinimui, adekvačių sprendimų paieškoms, tolesnių lūkesčių aptarimui; konsultacijos metu abu tėvai įvardijo savo pastangas taisyti bendravimo klaidas; buvo aptartos kiekvieno asmeninės emocinės kliūtys įgyvendinti planuotą nakvynę.

6. Teismas padarė išvadą, kad 2019 m. sausio 15 d. Sprendimų, įpareigojančių skolininką atlikti arba nutraukti tam tikrus veiksmus, neįvykdymo aktas surašytas nesant objektyvių duomenų dėl Vilniaus miesto apylinkės teismo 2018 m. liepos 16 d. vykdomojo rašto dėl M. J. bendravimo su sūnumi tvarkos nevykdymo, jis surašytas tik minėtų išieškotojo prašymų ir psichologės rekomendacijų pagrindu dėl tėvų elgesio siekiant atkurti tėvo ir sūnaus ryšį, galimybės tėvui pasiimti sūnų pas save (su nakvyne ar be jos), dėl tuo metu susidariusios situacijos ir vaiko būsenos jos metu. Teismas pažymėjo, kad psichologės kompetencija vykdymo procese apima tik rekomendacijų antstolei dėl vykdymo eigos, t. y. tarpininkavimo vykdymo procese, teikimą, todėl psichologės rekomendacijos yra pagrindas inicijuoti bendravimo tvarkos pakeitimus, tačiau jų nepakanka kreiptis dėl baudos skyrimo, juolab kad iš teismui pateiktos vykdomosios bylos medžiagos nėra pagrindo daryti išvadą, jog vaikas su tėvu ne visada nori susitikti ir vykti pas jį nakvoti išimtinai tik dėl A. J. sąmoningo psichologės rekomendacijų nevykdymo. Teismas pažymėjo, kad tinkamas tokios tvarkos įgyvendinimas yra susijęs su abiejų tėvų atitinkamu elgesiu (veikimu ir neveikimu); bylos

duomenys vertintini atsižvelgiant į teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principus; proceso dalyviai (tėvai) turi siekti taikaus bendradarbiavimo bei nepilnamečio vaiko prioritetinių interesų užtikrinimo. Šiuo atveju akivaizdu, kad tiek išieškotojas, tiek skolininkė nepakankamai bendradarbiavo vykdydami bendravimo su sūnumi tvarką.

7. Vilniaus apygardos teismas, išnagrinėjęs bylą pagal suinteresuoto asmens M. J. atskirąjį skundą, 2019 m. gegužės 23 d. nutartimi pirmosios instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

8. Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad nustatyta tvarkai vykdyti, vaiko ir tėvo ryšiui stiprinti būtinas abiejų tėvų geranoriškas sutarimas ir bendradarbiavimas. Byloje sprendžiamas klausimas, ar yra pagrindas motinai skirti baudą pagal *CPK 771* straipsnio 6 dalį už teismo nutartimi patvirtintos bendravimo tvarkos su vaiku nevykdymą, t. y. ar vaiko motina sąmoningai nesilaikė psichologo rekomendacijų, nesiekė sklandžių tėvo ir vaiko susitikimų su nakvyne ar be jos tėvo namuose. Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad rekomendacijos suvokiamos ne kaip privalomo, bet rekomenduojamo pobūdžio taisyklės (tvarka). Psichologo rekomendacijos dėl bendravimo su nepilnamečiu vaiku galėtų būti privalomai vykdomos tik esant jas patvirtinusiame teismo sprendimui (nutarčiai). Šiuo atveju psichologės R. R. konkrečios rekomendacijos dėl bendravimo su nepilnamečiu vaiku būdo nepatvirtintos teismo nutartimi. Be to, psichologė motinai patvirtino, kad jos rekomendacijos vienareikšmiškai tik rekomendacijos, bet ne nurodymai, kuriuos motina privalo vykdyti.

9. Apeliacinės instancijos teismas, įvertinęs vykdomojoje byloje esančio motinos daryto garso įrašo turinį, padarė išvadą, kad nėra pagrindo konstatuoti, jog motina pažeidė psichologės rekomendaciją. Tai, kad vaikas nenori miegoti tėvo namuose, nereiškia, jog motina apie tai pasakė vaikui. Teismas neturi pagrindo netikėti motinos paaiškinimu, kad vaikui buvo aiškinama apie tai, jog yra skirtas laikas jam bendrauti su tėvu, tėvas sprendžia, kas, kur ir koku būdu tuo laiku bus veikiama, įskaitant ir teisę nuspręsti dėl nakvynių. Taigi, kaip ir nurodyta toje pačioje rekomendacijoje, vaikui buvo diegiama nuostata, kad sprendimus dėl nakvynės priima tėvai be jo įtakos ar sąlygų.

10. Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad šalių santykiai konfliktiniai. Teismo vertinimu, nepilnamečio vaiko nakvynė tėvo namuose neįvyko dėl abiejų tėvų nepakankamų pastangų, nebendradarbiavimo. Procesiniuose dokumentuose abu tėvai kaltina vienas kitą netinkamu taikos sutarties vykdymu. Apeliacinės instancijos teismas sutiko su pirmosios instancijos teismo išvada, kad tiek išieškotojas, tiek skolininkė nepakankamai bendradarbiavo vykdydami bendravimo tvarką su vaiku teismo nutartyje nustatyta tvarka.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

11. Kasaciniu skundu suinteresuotas asmuo M. J. prašo panaikinti Vilniaus apygardos teismo 2019 m. gegužės 23 d. nutartį ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui; priteisti iš suinteresuoto asmens A. J. bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:

11.1. Pasisakydamas dėl bendravimo tvarkos 5.3 punkto vykdymo ir psichologo rekomendacijų neprivalomo pobūdžio, apeliacinės instancijos teismas pažeidė *CPK 18* straipsnyje įtvirtintą įsiteisėjusio teismo sprendimo privalomumo principą ir teismų praktikoje suformuotą *CPK 278* straipsnio 1 dalies aiškinimo taisyklę, kad, aiškindamas sprendimą (nutartį), teismas negali keisti jo turinio ir esmės ar išėiti už byloje, kurioje priimtas aiškinamas sprendimas (nutartis), išspręstų klausimų ribų. Įsiteisėjusia teismo nutartimi nustačius pareigą vadovautis psichologo rekomendacijomis vykdant skyrium gyvenančio tėvo bendravimo su nepilnamečiu vaiku tvarką, šalis įgyja pareigą tokiomis rekomendacijomis vadovautis, o šios pareigos pažeidimas yra pagrindas kreiptis į teismą *CPK 771* straipsnio nustatyta tvarka dėl teismo sprendimo, įpareigojančio skolininką atlikti arba nutraukti tam tikrus veiksmus, neįvykdymo. Šalis susitarė dėl psichologo rekomendacijų privalomumo, tačiau bylą nagrinėję teismai pradėjo formuoti teisės aiškinimo ir taikymo praktiką, kad, nepaisant teismo procesinio sprendimo turinio, tokio pobūdžio rekomendacijos nesukelia šalims pareigos jomis vadovautis, o yra tik pagrindas kreiptis dėl teismo nustatytos bendravimo tvarkos pakeitimų. Toks teisės aiškinimas ydingas ir pažeidžia nepilnamečio vaiko interesus, kurie sudaro viešojo intereso turinį.

11.2. Apeliacinės instancijos teismo išvada, kad nėra pagrindo konstatuoti, jog motina pažeidė psichologės rekomendaciją iš anksto vaiko neperspėti ir su juo nederinti nakvynės tėvo namuose klausimų, yra padaryta pažeidžiant įrodymų vertinimą ir įrodinėjimą reglamentuojančio *CPK 185* straipsnio nuostatas. Bylą nagrinėję teismai pažeidė įrodinėjimo ir įrodymų vertinimo taisykles, suformuluotas kasacinio teismo praktikoje, nes didesnę įrodomąją galią suteikė A. J. paaiškinimams, neįvertino šių paaiškinimų visų byloje esančių įrodymų kontekste, nevertino byloje esančių įrodymų, kurie iš esmės paneigia A. J. paaiškinimus ir skundžiamas teismų išvadas. Byloje esančių įrodymų visuma patvirtina aplinkybę, kad A. J. pažeidė rašytines medicinos psichologės R. R. rekomendacijas pirmai sūnaus nakvynei tėvo namuose. Apeliacinės instancijos teismas neįvykdė pareigos patikrinti A. J. paaiškinimų nuoseklumą bei patikimumą, atsižvelgiant į tai, kad ji, siekdama išvengti atsakomybės už teismo sprendimo nevykdymą, gali teismui nurodyti neobjektyvias aplinkybes. Teismai, vertindami A. J. paaiškinimus, visiškai nevertino jų dalies, kurioje A. J. nurodo, kad psichologės rekomendacijas vykdo tik ta apimtimi, kiek jos atitinka vaiko interesus, eliminuoja prievartos vaikui taikymą bei yra aiškios ir konkrečios – tai rodo, kad ji nepripažįsta psichologės rekomendacijų

privalomo pobūdžio ir iš esmės su jomis nesutinka. A. J. į vykdomąją bylą pateiktame garso įrašė aiškiai girdėti, kaip prieš pat ateinant į namus M. J. paimti sūnaus pirmai nakvynei savo namuose ji kalbasi su sūnumi apie nakvynę tėvo namuose, o sūnus verkia. Teismas neįvertino ir tos aplinkybės, kad pokalbiui su sūnumi apie jo nakvynės pas tėvą A. J. pasirinko laiką prieš pat atvykstant M. J. pasiimti sūnaus pirmai nakvynei. Teismai taip pat neįvertino psichologės R. R. 2018 m. rugsėjo 20 d. patikslintos išvados, kuri patvirtina, kad nakvynės tėčio namuose neįvyko dėl mamos atsitraukimo. A. J. sąmoningai pažeidė psichologės rekomendacijas.

11.3. Nors sutiktina, kad bendravimo tvarkos įgyvendinimas priklauso nuo abiejų tėvų pastangų ir bendradarbiavimo, tačiau teismo nurodyti argumentai yra bendro pobūdžio. Psichologės teiginys, kad užslėptas tėvų konfliktas iškilo į pirmą vietą ir užgožė vaiko interesus, savaime neįrodo, kad M. J. nebendradarbiavo vykdydamas teismo sprendimą; įrodymų visuma leidžia daryti priešingą išvadą, kad, M. J. dedant pastangas įvykdyti teismo sprendimą, bendradarbiauti atsisakė A. J.. Teismai neįvertino psichologės pažymos, kurios turinys įrodo, kad M. J. dėjo aktyvias pastangas atkuriant ir sustiprinant savo ir sūnaus ryšius, yra motyvuotas gilinti tėvystės įgūdžius, apsaugoti ir apsaugoti sūnų nuo galimų nutolimo bei tėvo atstūmimo pasekmių ir t. t., kad tėvo ir sūnaus ryšys tėvo pastangomis iš esmės buvo atkurtas; neįvertino į bylą pateiktų fotonuotraukų ir vaizdo įrašų, kurie įrodo artimą tėvo ir sūnaus ryšį. Byloje surinktų įrodymų visuma įrodo faktines aplinkybes, kad A. J. vykdydama bendravimo tvarką nebendradarbiauja, sąmoningai nesilaiko psichologo rekomendacijų. Tokių ar panašių duomenų dėl M. J. nėra.

12. Atsiliepimu į kasacinį skundą suinteresuotas asmuo A. J. prašo jį atmesti, skundžiamą nutartį palikti nepakleistą; priteisti iš M. J. dėl šio atsiliepimo surašymo patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepiamas grindžiamas tokiais argumentais:

12.1. Šioje byloje nėra jokio pagrindo skirti baudą; teismas turi teisę, bet neprivalo skirti baudą kiekvieną kartą, kai tik to pageidauja išieškotojas. *CPK 771* straipsnio 5 dalies negalima taikyti ir interpretuoti formaliai, t. y. nevertinant individualiai kiekvieno konkretaus atvejo ir faktinių aplinkybių visumos. Šiuo atveju svarbiausia yra tai, kad jokiomis baudomis negalima atkurti tėvo ir sūnaus tarpusavio bendravimo (jei, aišku, tėvas tikrai to nori). Nėra jokio pagrindo daryti išvados, kad motina būtų piktnaudžiavusi teise ar būtų nevykdžiusi teismo nutarties bei būtų trukdžiusi sūnui bendrauti su tėvu. Ilgas tarpusavio bylinėjimosi laikotarpis labai aiškiai parodė, kad pagrindinis tėvo tikslas yra ne siekis normalizuoti santykius su sūnumi (kuriuos jis pats savo elgesiu ir sugadino), o siekis kontroliuoti vaiko motiną, vaiką bei valdyti situaciją pagal savo poreikius. Bylinėjimosi procesų metu buvo surinkti rašytiniai įrodymai, patvirtinantys, kad vaikas išgyvena lojalumo konfliktą ir tam labiausiai įtakos turi konfliktinis tėvo elgesys. Dar 2016 m. sausio 13 d. savo išvadoje vaiko teisių apsaugos kontrolierė, nagrinėdama M. J. skundą, pažymėjo, kad vaiko teisių skyriaus tėvui pateikta rekomendacija lankyti mediacijos užsiėmimus ir tėvystės įgūdžių kursus siekiant pozityviai bendrauti su vaiku yra pagrįsta (kursų jis taip ir nelankė).

12.2. Visiškai be pagrindo bandoma teigti, esą motina vaikui atskleidė duotų rekomendacijų turinį (nors pati antstolė pareiškime pripažįsta, kad jai nėra žinoma, koks pokalbis vyko). Išgirdusi psichologės rekomendacijas motina suabejojo, ar jas vykdant nebus padaryta žala vaikui, nes išvežimas slapta ir nieko neaiškinant yra prievarta. Paklausta, ar tikrai šias rekomendacijas būtina vykdyti ir kas bus atsakingas už galimai sukeltas pasekmes, psichologė nedviprasmiškai patvirtino, kad tai tik rekomendacija. Kadangi tėvas, atvykęs 2018 m. birželio 8 d., iš karto pademonstravo savo priešišumą įsakmiais savo reikalavimais (o vėliau ir prievarta), vaikas, jau turėdamas neigiamo tėvo elgesio patirtį, kategoriškai atsisakė vykti. Nevyksta su tėvu jis iki šiol, nes niekaip negali pamiršti tų įvykių, o tėvo elgesys su vaiku neskatina vaiko teigiamų emocijų. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad pati antstolė patvarkyme pripažįsta, kad M. J. turėtų būti pats aktyvesnis ir labiau stengtis atrasti ryšį su vaiku.

12.3. Teismai visiškai objektyviai ištyrė byloje pateiktus rašytinius įrodymus bei padarė teisėtas, teisingas bei pagrįstas išvadas, kurių nepaneigia skunde nurodyti motyvai. Tėvo teisė bendrauti su vaiku visada buvo ir bus pripažįstama, tačiau motina negali padaryti to, ką privalo padaryti pats tėvas. A. J. pažymi ir tai, kad išvadą teikianti institucija nurodė, jog vykdymo procese prievartos vaikui taikymas negalimas. Viso sprendimo vykdymo metu yra būtina atsižvelgti į vaiko interesus, nes nacionaliniai ir tarptautinės teisės aktai, reglamentuojantys vaiko teisių ir teisėtų interesų apsaugą, pabrėžtinai akcentuoja visiems asmenims taikomą reikalavimą – visur ir visada, imantis bet kokių su vaikais susijusių veiksmų, pirmiausia atsižvelgti į vaiko interesus. Dėl bendravimo su vaiku tvarkos turi būti pasirenkami tokie būdai ir formos, kurie labiausiai atitiks jo poreikius ir darys mažiausią psichologinę žalą. Tėvai turi siekti spręsti visus su vaiku susijusius klausimus taikiai (*CK 3.165* straipsnio 3 dalis), vaiko saugumui ir ugdymui užtikrinti reikalingas tėvų bendradarbiavimas tarpusavyje ir su vaiku.

12.4. Reali faktinė gyvenimiška situacija negali būti įsprausta į nurodymų elgtis taip, kaip pageidauja viena iš konflikto šalių (šiuo atveju tėvas), rėmus, tokioms psichologės rekomendacijoms negali būti suteiktas viešpataujantis vaidmuo nepriklausomai nuo to, kad teismo patvirtintoje sutartyje nurodytas jų laikymasis. Psichologo rekomendacijų teisinė reikšmė nėra aiškiai nustatyta. Šios bylos kontekste svarbu objektyviai įvertinti visus psichologės pateiktus aiškinimus, nes dalis jų vieni kitiems prieštarauja, be to, visiškai neaišku, koku pagrindu ji nusprendė, kad būtent motina atsitraukė nuo jos rekomendacijų vykdymo. Svarbiausia yra ne rekomendacijų turinys, o tai, kokias

pasekmes jos sukels. Šiuo atveju skubota rekomendacija slėpti nuo vaiko tėvo tikruosius ketinimus, akivaizdu, turėjo tėvo ir vaiko santykiams didžiules neigiamas pasekmes. Net ir esant abejonių dėl tokių rekomendacijų pagrįstumo, vaikui minėtos rekomendacijos nebuvo atskleistos, taigi ir taikyti poveikio priemonės pagrindo nėra.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl teismo sprendimu nustatytos skyrium gyvenančio tėvo (motinos) bendravimo su vaiku tvarkos neįvykdymo teisinių pasekmių

13. CK 3.170 straipsnyje nustatyta, kad tėvas ar motina, negyvenantys kartu su vaiku, turi teisę ir pareigą bendrauti su vaiku ir dalyvauti jį auklėjant (1 dalis). Vaikas, kurio tėvai gyvena skyrium, turi teisę nuolat ir tiesiogiai bendrauti su abiem tėvais, nesvarbu, kur tėvai gyvena (2 dalis). Kai tėvai nesusitaria dėl skyrium gyvenančio tėvo ar motinos dalyvavimo auklėjant vaiką ir bendravimo su juo, bendravimo su vaiku ir dalyvavimo jį auklėjant tvarką nustato teismas (3 dalis). Tėvas ar motina, su kuriuo gyvena vaikas ir (ar) su kuriuo teismo sprendimu nustatyta vaiko gyvenamoji vieta, turi nekliudyti antrajam iš tėvų bendrauti su vaiku ir dalyvauti jį auklėjant. Šios pareigos nevykdymas laikomas piktnaudžiavimu tėvų valdžia, už kurį tėvas (motina) atsako įstatymų nustatyta tvarka (4 dalis).

14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje konstatuota, kad tėvų, negyvenančių kartu su vaiku, teisė bendrauti su vaiku ir dalyvauti jį auklėjant yra asmeninio pobūdžio tėvų teisė, kurią įgyvendinti galima, kai kitas iš tėvų nekliudo šiam bendravimui, o pats bendravimas yra tiesioginis ir pastovus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-454/2014).

15. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad teismo sprendimu (nutartimi) nustatytos skyrium gyvenančio tėvo (motinos) bendravimo su vaiku tvarkos nesilaikymas, vaiko bendravimo su skyrium gyvenančiu tėvu (motina) neskatinimas ar tokio bendravimo ribojimas (savo nuožiūra sprendžiant dėl galimybės skyrium gyvenančiam tėvui (motinai) bendrauti su vaiku, neužtikrinant nuolatinio ir emociškai stabilaus jų ryšio formavimosi) pripažįstami teisiškai reikšmingomis aplinkybėmis sprendžiant dėl vaiko gyvenamosios vietos pakeitimo (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 26 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-269/2013).

16. Be to, tais atvejais, kai tėvai nevykdo bendravimo su vaiku pareigos, yra pažeidžiamos vaiko teisės ir interesai, todėl tėvams gali būti taikoma sankcija – tėvų valdžios apribojimas (CK 3.180 straipsnis) (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. lapkričio 25 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-487-969/2016 46 punktą).

17. Kasacinio teismo praktikoje taip pat yra konstatuota, kad tėvų valdžios apribojimo taikymo galimybė neeliminuoja teismo teisės skirti baudą tėvams dėl sprendimo (nutarties), kuriuo nustatyta bendravimo su vaiku tvarka, nevykdymo, antstoliui vykdomo procese kreipusis dėl to į teismą (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 24 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-160-378/2019 39 punktą).

18. Kasacinio teismo teisėjų kolegija pažymi, kad šios nutarties 17 punkte nurodyta sankcija už teismo sprendimo (nutarties), kuriuo nustatyta skyrium gyvenančio tėvo (motinos) bendravimo su vaiku tvarka, nevykdymą gali būti taikoma abiem tėvams, t. y. tiek skyrium gyvenančiam tėvui (motinai), tiek tėvui (motinai), su kuriuo gyvena vaikas, atsižvelgiant į kiekvienam iš jų tenkančias pareigas, susijusias su tokio sprendimo (nutarties) vykdymu.

19. Atkreiptinas dėmesys, kad tėvo (motinos), su kuriuo gyvena vaikas, pareigos, susijusios su teismo sprendimo (nutarties) dėl skyrium gyvenančio tėvo (motinos) bendravimo su vaiku tvarkos vykdymu, pirmiausia gali būti tiesiogiai nustatytos pačiame teismo sprendime (nutartyje), pavyzdžiui, nustatant tokio tėvo (motinos) pareigą atitinkamu metu pristatyti vaiką į skyrium gyvenančio tėvo (motinos) gyvenamąją vietą. Kartu pažymėtina, kad teismo sprendimo (nutarties) dėl bendravimo su vaiku tvarkos nustatymo tikslas – užtikrinti realų nepilnamečio vaiko ir skyrium gyvenančio tėvo (motinos) kontaktą, taip užtikrinant vaiko teisę į šeimos ryšius. Atsižvelgiant į tai, ypatingą svarbą vykdant tokį sprendimą (nutartį) įgyja jame paprastai tiesiogiai neįvardyta, tačiau ne mažiau svarbi vykdomo proceso dalyvių kooperavimosi pareiga. Tinkamas teismo sprendimo (nutarties) dėl bendravimo su vaiku tvarkos vykdymas apima ne tik susilaikymą nuo aktyvių veiksmų, darančių sprendimo vykdymą negalimą, bet ir pareigą imtis reikiamų priemonių, kad būtų realiai pasiekiamas sprendimu siektas rezultatas – vaiko ir skyrium gyvenančio tėvo (motinos) kontaktas, jų tarpusavio ryšio atkūrimas ir palaikymas. Kartu tai reiškia, kad tokio teismo sprendimo (nutarties) nevykdymas galimas ne tik aktyviais tėvo (motinos), su kuriuo gyvena vaikas, veiksmais, kliudančiais skyrium gyvenančiam tėvui (motinai) bendrauti su vaiku, bet ir nesikooperavimu, tėvų valdžios panaudojimu priešingai nepilnamečio vaiko interesams, dėl kurio teismo sprendimu siekiami tikslai nėra realiai pasiekiami. Aptariamuoju aspektu pažymėtina, kad teismo sprendimo (nutarties) nevykdymas negali būti pateisinamas vaiko nuomone, kuri suformuota vaiko interesus pažeidžiančiu būdu. Todėl vertinant vaiko pareikštą poziciją kaip priešastį,

dėl kurios teismo sprendimas (nutartis) dėl skyrium gyvenančio tėvo (motinos) bendravimo su vaiku tvarkos nustatymo nebuvo vykdomas, turi būti atsižvelgiama ir į tai, ar ši pozicija yra visiškai savarankiška, kategoriška, nepakeičiama net abipusėmis suinteresuotų asmenų pastangomis.

20. Teismo sprendimo (nutarties) dėl bendravimo su vaiku tvarkos nevykdymo faktas ir už tai atsakingas tėvas (motina) nustatomi *CPK 771* straipsnyje įtvirtinta tvarka. Remiantis šio straipsnio 1 dalimi, jeigu neįvykdytas sprendimas, įpareigojantis skolininką atlikti arba nutraukti tam tikrus veiksmus, nesusijusius su turto ar lėšų perdavimu, arba jeigu neįvykdytas privalomasis nurodymas, kuris pagal Lietuvos Respublikos *teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymą* yra vykdomasis dokumentas, antstolis apie tai surašo Sprendimų vykdymo instrukcijoje nustatytos formos aktą. Pagal aptariamo straipsnio 6 dalį, jeigu per teismo nustatytą terminą neįvykdytas sprendimas, įpareigojęs skolininką atlikti arba nutraukti tam tikrus veiksmus, kuriuos gali atlikti arba nutraukti tik pats skolininkas, ar sprendimas, įpareigojęs pašalinti statybos pažeidžiant teisės aktų reikalavimus padarinius, arba jeigu per nustatytą terminą neįvykdytas privalomasis nurodymas ar nevykdomas privalomasis nurodymas, kurio įvykdymo terminas nenustatytas, surašytą aktą antstolis perduoda antstolio kontoros buveinės vietos apylinkės teismui. Sprendimo arba privalomojo nurodymo neįvykdymo klausimas išsprendžiamas teismo posėdyje. Apie teismo posėdžio laiką ir vietą pranešama išieškotojui ir skolininkui, tačiau jų neatvykimas nekliaudo išnagrinėti klausimą, kodėl neįvykdytas sprendimas ar privalomasis nurodymas. Teismas, nustatęs, kad skolininkas sprendimo arba privalomojo nurodymo neįvykdė, gali jam skirti iki trijų šimtų eurų baudą už kiekvieną uždelstą įvykdyti sprendimą arba privalomąjį nurodymą dieną išieškotojo naudai.

21. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2005 m. spalio 27 d. įsakymu Nr. *1R-352* „Dėl Sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo“ patvirtintos Sprendimų vykdymo instrukcijos (toliau – Instrukcija) 24 punktą nustato, kad, vykdant nepiniginio pobūdžio teismo sprendimus, susijusius su uždraudimu vykdyti tam tikrą veiklą arba įpareigojimu atlikti tam tikrus veiksmus, nesusijusius su turto ar lėšų perdavimu, kai skolininkas per teismo sprendime arba antstolio raginime nustatytą terminą sprendimo neįvykdo, antstolis surašo sprendimų, įpareigojančių skolininką atlikti arba nutraukti tam tikrus veiksmus, neįvykdymo aktą ir kreipiasi į teismą *CPK 771* straipsnyje nustatyta tvarka. Tokia pat tvarka kreipiamasi į teismą, kai nevykdomas nepiniginio pobūdžio teismo sprendimas dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. Gavęs informaciją, kad sprendimo nevykdymas gali sukelti pavojų žmonių gyvybei ir sveikatai arba turtui, antstolis apie susidariusią situaciją nedelsdamas informuoja kompetentingas institucijas.

22. Remiantis Instrukcijos 25 punktu, vykdant kitus nepiniginio pobūdžio teismo sprendimus, kuriuose nurodyti veiksmai susiję su nepilnamečiu asmeniu (vaiku) (teismo sprendimus, kuriais nustatoma vieno iš tėvų bendravimo su vaiku tvarka ir kt.), apie priimtą vykdyti vykdomąjį dokumentą antstolis praneša vaiko gyvenamosios vietos valstybinei vaiko teisių apsaugos institucijai. Užtikrinant vaiko teisių apsaugą bet kurios iš šalių, valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos atstovo prašymu ar nusprendus antstoliui dalyvauti vykdymo procese, antstolio patvarkymu kviečiamas psichologas. Vykdamas nepiniginio pobūdžio teismo sprendimus, kuriuose nurodyti veiksmai susiję su nepilnamečiu asmeniu (vaiku), kai skolininkas per teismo sprendime arba antstolio raginime nustatytą terminą sprendimo neįvykdo, antstolis kreipiasi į vaiko gyvenamosios vietos valstybinę vaiko teisių apsaugos instituciją dėl turimos informacijos pateikimo. Jei vaikas gyvena kitoje savivaldybėje nei išieškotojas, prireikus gali būti kreipiamasi ir į išieškotojo gyvenamosios vietos valstybinę vaiko teisių apsaugos instituciją. Antstoliui prašant ši informacija turi būti pateikta raštu. Prireikus antstolis su valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos atstovu aptaria sprendimo vykdymo priemonių pobūdį ir jų vykdymo tvarką. Išnagrinėjęs turimą medžiagą antstolis priima patvarkymą dėl sprendimo vykdymo tvarkos. Šis patvarkymas ne vėliau kaip kitą darbo dieną siunčiamas proceso šalims ir valstybinei vaiko teisių apsaugos institucijai. Jeigu skolininkas nevykdo antstolio patvarkymo dėl sprendimo vykdymo tvarkos, antstolis surašo sprendimų, įpareigojančių skolininką atlikti arba nutraukti tam tikrus veiksmus, neįvykdymo aktą ir kreipiasi į teismą *CPK 771* straipsnyje nustatyta tvarka.

23. *Remdamasi pirmiau nurodytu teisiniu reguliavimu, taip pat atsižvelgdama į Instrukcijos 19 priede nustatytą Sprendimų, įpareigojančių skolininką atlikti arba nutraukti tam tikrus veiksmus, neįvykdymo akto formą („Vadovaudamasis (-asi) Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) 771 straipsnio 1 dalimi, patikrinęs sprendimo, įpareigojančio skolininką atlikti arba nutraukti tam tikrus veiksmus, nesusijusius su turto ar lėšų perdavimu, vykdymo rezultatus, nustaciau: <...>“), teisėjų kolegija konstatuoja, kad sprendimų, įpareigojančių skolininką atlikti arba nutraukti tam tikrus veiksmus, neįvykdymo aktą antstolis surašo ir teismui perduoda tik nustatęs esant pakankamai objektyvių duomenų apie teismo sprendimo (nutarties) dėl skyrium gyvenančio tėvo (motinos) bendravimo su vaiku tvarkos neįvykdymą. Tai reiškia, kad antstolis, perduodamas teismui spręsti klausimą dėl tokio teismo sprendimo (nutarties) neįvykdymo, akte turi nurodyti, kokiais konkrečiais tėvo (motinos) veiksmais (neveikimu) pasireiškė teismo sprendimo (nutarties) neįvykdymas ir kokios aplinkybės (įrodymai), antstolio vertinimu, patvirtina šiuos veiksmus (neveikimą). Teismas, spręsdamas sprendimo (nutarties) neįvykdymo klausimą pagal CPK 771 straipsnio 6 dalį, be kita ko, patikrina, ar byloje surinkta pakankamai įrodymų, patvirtinančių akte nurodytus konkrečius tėvo (motinos) veiksmus (neveikimą), kuriais pasireiškė teismo sprendimo (nutarties) neįvykdymas. Tokios bylos nagrinėjimo dalykas yra antstolio surašytame akte nurodyti tėvo (motinos) veiksmai (neveikimas), t. y. jų*

egzistavimas ir įtaka sprendime (nutartyje) nustatytai skyrium gyvenančio tėvo (motinos) bendravimo su vaiku tvarkai. Kiti, akte nenurodyti tėvo (motinos) veiksmai (neveikimas) nesudaro pagrindo taikyti sankciją pagal CPK 771 straipsnio 6 dalį.

Dėl teismo sprendimo (nutarties) privalomumo ir įrodymų vertinimo taisyklių

24. Nagrinėjama byla pradėta pagal pareiškimą dėl baudos skyrimo vaiko motinai už Vilniaus miesto apylinkės teismo 2017 m. rugsėjo 26 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. e2-621-558/2016 patvirtintos skyrium gyvenančio tėvo bendravimo su vaiku tvarkos nevykdymą. Pareiškime nurodoma, kad „A. J. nesilaikė psichologo rekomendacijų ir taip savo veiksmais pažeidė bendravimo tvarkos 5.3 punktą“.

25. Apeliacinės instancijos teismas, palikdamas nepakeistą pirmosios instancijos nutartį, kuria atmetas pareiškimas dėl baudos skyrimo, rėmėsi šiais esminiais argumentais:

25.1. psichologo rekomendacijos dėl bendravimo su nepilnamečiu vaiku galėtų būti privalomai vykdomos tik esant jas patvirtinusiame teismo sprendimui (nutarčiai). Šiuo atveju psichologės R. R. konkrečios rekomendacijos dėl bendravimo su nepilnamečiu vaiku būdo nepatvirtintos teismo nutartimi. Be to, psichologė motinai patvirtino, kad jos rekomendacijos vienareikšmiškai tik rekomendacijos, bet ne nurodymai, kuriuos privalo vykdyti motina;

25.2. nėra pagrindo konstatuoti, jog motina pažeidė psichologės rekomendaciją iš anksto vaiko neperspėti ir su juo nederinti nakvynės pas tėvą klausimų.

26. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad šios apeliacinės instancijos teismo išvados yra iš esmės teisiškai pagrįstos.

27. Pirma, Vilniaus miesto apylinkės teismo 2017 m. rugsėjo 26 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. e2-621-558/2016 patvirtinta tėvo bendravimo su vaiku tvarka yra pakankamai aiški ir suprantama, joje nustatytos konkrečios tėvo bendravimo su vaiku dienos ir laikas. Ši bendravimo tvarka iš esmės gali būti įgyvendinama ir nesant jos 5.3 punkto nuostatų, susijusių su psichologo vaidmeniu sprendžiant dėl jų įgyvendinimo.

28. Pažymėtina, kad *CPK 267* straipsnis draudžia teismui priimti sprendimus, kurių įvykdymas priklausys nuo tam tikros sąlygos atsiradimo arba neatsiradimo. Kasacinis teismas yra ne kartą pasisakęs dėl sąlyginių sprendimų negalimumo nustatant skyrium gyvenančio tėvo (motinos) bendravimo su vaiku tvarką (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 11 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-202/2014; 2014 m. spalio 24 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-454/2014). Atsižvelgiant į tai, bendravimo tvarkos 5.3 punkto nuostata, pagal kurią „Tėvai, vykdydami šią bendravimo su sūnumi tvarką, vadovaujasi tik raštu išdėstytais psichologo rekomendacijomis bei jų pakeitimais“, negali būti aiškinama kasaciniame skunde nurodomu būdu, t. y. kaip automatiškai suteikianti teismo nutartyje nenurodytoms (ir nutarties priėmimo metu realiai neegzistuojančioms) psichologo rekomendacijoms galią, analogišką *CPK 18* straipsnyje nustatytai teismo sprendimo privalomajai galiai. Toks aiškinimas reikštų teismo nutarties, kuria patvirtinta tėvo bendravimo su vaiku tvarka, sąlygiškumą, t. y. teismo sprendimo įvykdymo priklausomybę nuo tam tikrų sąlygų atsiradimo arba neatsiradimo.

29. Kasacinio teismo teisėjų kolegijos vertinimu, bendravimo tvarkos 5.3 punkto nuostata aiškintina kaip nustatanti šalių pareigą teismo nutarties vykdymo tikslu pasitelkti psichologą, kuris patartų, kaip efektyviai ir sklandžiai vykdyti teismo nutartį, kad būtų užtikrinti geriausi vaiko interesai. Tai, be kita ko, reiškia, kad psichologo rekomendacijos gali būti laikomos vienu iš šaltinių (elgesio standartų), sprendžiant dėl tėvų pareigos kooperotis vykdant teismo patvirtintą bendravimo tvarką turinio (žr. šios nutarties 19 punktą). Sprendžiant dėl psichologo rekomendacijų nesilaikymo, kaip pagrindo konstatuoti šalių pareigos kooperotis galimą pažeidimą, atsižvelgtina į aplinkybes, susijusias su konkrečiu psichologo pasitelkimu (ar dėl konkrečiu psichologo pasitelkimo susitarė abi šalys, ar psichologas buvo vienašališkai pasitelktas vienos iš šalių), rekomendacijų pateikimu šalims (koku būdu ir kada šalims buvo pateiktos rekomendacijos, kaip jos buvo pristatytos šalims), į pačių rekomendacijų turinį, jų aiškumą ir kt.

30. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad bylą nagrinėję teismai tik iš dalies pagrįstai konstatavo, jog, remiantis teismo patvirtintos bendravimo tvarkos 5.3 punktu, psichologo rekomendacijų nesilaikymas gali būti pagrindas inicijuoti bendravimo tvarkos pakeitimus, tačiau jų nepakanka kreiptis dėl baudos skyrimo. Pažymėtina, kad esant tam tikroms sąlygoms (jei konkretų psichologą pasirinko abi šalys, psichologo rekomendacijos yra visiškai aiškios, jos iš anksto tinkama forma pristatytos abiem šalims, psichologas aiškiai nurodė jų privalomumo laipsnį ir pan.) psichologo rekomendacijų nesilaikymas gali būti pagrindas spręsti apie tėvo arba motinos kooperavimosi pareigos (žr. šios nutarties 19 punktą) pažeidimą, kuris savo ruožtu gali sudaryti savarankišką pagrindą konstatuoti teismo nutarties dėl bendravimo tvarkos neįvykdymą, už kurį, be kita ko, tokiam tėvui arba motinai gali būti skiriama bauda pagal *CPK 771* straipsnį.

31. Antra, kasaciniame skunde neginčijama apeliacinės instancijos teismo išvada, kad iš vaiko motinos pateikto garso įrašo turinio nėra pagrindo konstatuoti, jog motina pažeidė psichologės rekomendaciją iš anksto vaiko neperspėti ir su juo nederinti nakvynės pas tėvą klausimų, tačiau nurodoma, kad apeliacinės instancijos teismas

atskirai nepasisakė dėl kitų, netiesioginių įrodymų, tėvo nuomone, patvirtinančių šios rekomendacijos pažeidimo faktą.

32. Aptariamuoju aspektu pažymėtina, kad nagrinėjamoje byloje nei iš antstolės surašyto Sprendimų, įpareigojančių skolininką atlikti arba nutraukti tam tikrus veiksmus, neįvykdymo akto, nei iš pareiškimo teismui dėl baudos skyrimo turinio iš esmės neįmanoma nustatyti, kokių konkrečiai psichologo rekomendacijų nesilaikė A. J. ir kokiais konkrečiais veiksmais (neveikimu) pasireiškė šių rekomendacijų nesilaikymas. Akte tokie veiksmai (neveikimas) apskritai nenurodyti (akto grafoje „nustačiau“ tik pateikiama informacija apie iš vaiko tėvo advokatės gautus prašymus). Pažymėtina, kad akte nurodyta aplinkybė, jog į antstolę kreipėsi vaiko tėvo advokatė, nurodydama, kad motina pažeidė bendravimo tvarką, nėra tolygi antstolio nustatyta aplinkybei, kad motina atitinkamais veiksmais (neveikimu) pažeidė bendravimo tvarką. Iš pareiškimo teismui dėl baudos skyrimo turinio galima tik daryti prielaidą, kad teismo nutartimi patvirtintos bendravimo tvarkos 5.3 punkto pažeidimas siejamas su psichologės R. R. rekomendacijos iš anksto vaiko neperspėti ir su juo nederinti nakvynės klausimų nesilaikymu ir dėl to neįvykusia iš anksto numatyta vaiko nakvyne pas tėvą 2018 m. gegužės 12 d. Tačiau kartu pareiškime nurodoma, kad „koks pokalbis įvyko tarp vaiko ir mamos iki tėvui atvykstant, antstolei nėra žinoma“.

33. Kasacinio teismo teisėjų kolegija pripažįsta, kad įrodinėjant aplinkybes, patvirtinančias teismų sprendimų (nutarčių) dėl skyrium gyvenančio tėvo (motinos) bendravimo su vaiku tvarkos neįvykdymą (ypač kiek tai susiję su tuo, kad tokių sprendimų neįvykdo kartu su vaiku gyvenantis tėvas (motina)), galima remtis ne tik tiesioginiais, bet ir netiesioginiais įrodymais, o šių įrodymų leistinumo (priimtumo) standartai neturėtų būti pernelyg aukšti. Vis dėlto nagrinėjamoje byloje nėra pagrindo konstatuoti, kad, atsižvelgdami į kasaciniame skunde nurodomų netiesioginių įrodymų visumą, teismai turėjo padaryti kitokią išvadą dėl aptariamų psichologės rekomendacijos pažeidimo fakto.

34. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad nagrinėjamoje byloje nebuvo tinkamai įrodytas psichologės rekomendacijos iš anksto vaiko neperspėti ir su juo nederinti nakvynės klausimų pažeidimo faktas.

Dėl šalių (ne)bendradarbiavimo

35. Kasaciniu skundu ginčijama apeliacinės instancijos teismo išvada, kad tiek išieškotojas, tiek skolininkė nepakankamai bendradarbiavo vykdydami bendravimo su vaiku tvarką. Kasaciniame skunde teigiama, kad byloje surinktų įrodymų visuma patvirtina faktines aplinkybes, jog vaiko motina vykdydama bendravimo tvarką nebendradarbiauja, sąmoningai nesilaiko psichologo rekomendacijų. Tokių ar panašių duomenų apie tėvą nėra.

36. Kasacinio teismo teisėjų kolegija atkreipia dėmesį, kad abiejų ar vieno iš tėvų nebendradarbiavimo (nesikooperavimo) ar nepakankamo bendradarbiavimo vykdant teismo sprendimu (nutartimi) patvirtintą bendravimo tvarką aplinkybė gali būti teisiškai reikšminga sprendžiant dėl poveikio priemonių, nurodytų šios nutarties 15–17 punktuose, taikymo tėvų atžvilgiu. Atsižvelgiant į jos sukeliamų teisinių pasekmių rimtumą, teismai dėl šios aplinkybės turėtų spręsti tik itin atidžiai įvertinę kiekvienos iš šalių bendradarbiavimo pareigos turinį ir byloje esančius įrodymus, pagrindžiančius kiekvienos šalies šios pareigos pažeidimą.

37. Pirmosios instancijos teismas, konstatuodamas abiejų tėvų nepakankamą bendradarbiavimą, rėmėsi psichologės R. R. 2018 m. lapkričio 26 d. išvada, kad „psichologiniu požiūriu nakvynė neįvyko dėl nepakankamo tėvų pasitikėjimo vienas kitu, konkrečių rekomendacijų kvestionavimo, nuoseklumo stokos, polinkio perstumti atsakomybę dėl iškilusių ar įsivaizduojamų sunkumų kitam, poreikio perdėti kontroliuoti ne save, o kitą, ieškoti kaltų (abu tėvai pradėjo slapta filmuoti susitikimus)“. Apeliacinės instancijos teismas, pritardamas pirmosios instancijos išvadai dėl abiejų tėvų nepakankamo bendradarbiavimo, papildomų įrodymų, pagrindžiančių nepakankamą tėvo bendradarbiavimą, nenurodė. Kiti byloje esantys įrodymai yra susiję išimtinai su motinos nepakankamu bendradarbiavimu (pvz., psichologės R. R. 2018 m. rugsėjo 10 d. Tėvo ir sūnaus bendravimo atkuriant emocinį ryšį psichologinė išvada).

38. Teisėjų kolegijos vertinimu, pirmiau nurodytas įrodymas – t. y. psichologės R. R. 2018 m. lapkričio 26 d. išvada negali būti laikomas pakankamu konstatuojant tėvo pareigos bendradarbiauti nepakankamą vykdymą. Pirma, teismai neatskleidė tėvo pareigos bendradarbiauti turinio – nenurodė, kokius veiksmus (neveikimą) nagrinėjamu atveju apima tėvo pareiga bendradarbiauti, neišskyrė, kurie konkrečiai tėvo veiksmai (neveikimas) nulemia išvadą dėl tėvo nebendradarbiavimo. Antra, psichologės išvadoje nurodytas šalių nepakankamas pasitikėjimas vienos kita, be kita ko, reiškia tėvo nepakankamą pasitikėjimą motina – ši aplinkybė byloje neginčijama. Vis dėlto nors nepakankamas tėvo pasitikėjimas motina ir gali būti nebendradarbiavimo prielaida, savaime jo nereikia. Trečia, byloje nėra duomenų apie tai, kad tėvas kvestionavo psichologės rekomendacijas. Ketvirta, byloje nėra duomenų, kokius bendradarbiavimo pareigos neįvykdymą reiškiančius tėvo veiksmus (neveikimą) nulėmė psichologės išvadoje nurodyti veiksniai: nuoseklumo stoka, polinkis perstumti atsakomybę dėl iškilusių ar įsivaizduojamų sunkumų kitam ir (ar) poreikis perdėti kontroliuoti ne save, o kitą, ieškoti kaltų. Atsižvelgiant į išdėstytas aplinkybes darytina išvada, kad nagrinėjamoje byloje surinktų įrodymų visumos pagrindu teismai nepagrįstai konstatavo tėvo bendradarbiavimo stoką.

39. Nagrinėjamoje byloje konstatavus nesant pagrindo spręsti apie tėvo nepakankamą bendradarbiavimą vykdant teismo nustatytą bendravimo tvarką, teismų konstatuotas nepakankamas vaiko motinos bendradarbiavimas lieka nepaneigtas.

40. Šioje nutartyje nurodyta, kad nepakankamo abiejų ar vieno iš tėvų bendradarbiavimo aplinkybė gali būti teisiškai reikšminga, inter alia, sprendžiant dėl baudos skyrimo už teismo sprendimo neįvykdymą pagal CPK 771 straipsnio 6 dalį. Kartu šioje nutartyje konstatuota, kad už tėvo (motinos) veiksmus (neveikimą), sudarančius pagrindą konstatuoti bendradarbiavimo pareigos pažeidimą, CPK 771 straipsnio 6 dalyje nustatyta sankcija teismo gali būti taikoma tik esant atitinkamoms procesinėms prielaidoms, t. y. jei antstolio surašytame akte yra aiškiai nurodyta, kokiais konkrečiais tėvo (motinos) veiksmais (neveikimu) pasireiškė teismo sprendimo (nutarties) neįvykdymas ir kokios aplinkybės (įrodymai), antstolio vertinimu, patvirtina šiuos veiksmus (neveikimą). Kiti, akte tiesiogiai nenurodyti tėvo (motinos) veiksmai (neveikimas) nesudaro pagrindo taikyti sankciją pagal CPK 771 straipsnio 6 dalį.

41. Kaip nurodyta šios nutarties 24 punkte, nagrinėjama byla pradėta pagal pareiškimą dėl baudos skyrimo vaiko motinai, kuriame nurodoma, kad „A. J. nesilaikė psichologo rekomendacijų ir taip savo veiksmais pažeidė bendravimo tvarkos 5.3 punktą“. Vaiko motinos nepakankamas bendradarbiavimas ir jį pagrindžiantys veiksmai (neveikimas), kaip pagrindas, kuriuo remdamasis antstolis nustato teismo nutarties dėl bendravimo tvarkos neįvykdymą, antstolės surašytame Sprendimų, įpareigojančių skolininką atlikti arba nutraukti tam tikrus veiksmus, neįvykdymo akte nenurodyti. Atsižvelgiant į tai, nagrinėjamoje byloje teismai neturėjo teisinio pagrindo tirti akte nenurodytų aplinkybių ir jų pagrindu spręsti dėl baudos motinai skyrimo.

42. Atkreiptinas dėmesys, kad nagrinėjamoje byloje nėra duomenų, jog antstolė iki kreipimosi į teismą būtų atlikusi Instrukcijos 25 punkte nurodytus veiksmus (žr. šios nutarties 22 punktą). Kasacinio teismo praktikoje ši aplinkybė vertinama kaip pažeidimas vykdymo procese, kurio pasekmės priklauso nuo to, ar dėl to nebuvo pažeisti geriausi vaikų interesai (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 24 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-160-378/2019 38 punktą). Kita vertus, nagrinėjamoje byloje teismų procesiniai sprendimai šia aplinkybe (Instrukcijos 25 punkte nurodytų veiksmų neatlikimu) nebuvo grindžiami, kasaciniame skunde šis klausimas taip pat nekeliamas. Atsižvelgdama į tai, teisėjų kolegija dėl jo plačiau nepasisako.

Dėl bylos procesinės baigties

43. Teisėjų kolegija, apibendrindama tai, kas išdėstyta, konstatuoja, kad bylą nagrinėję teismai iš esmės tinkamai aiškino ir taikė proceso normas, reglamentuojančias teismo sprendimo (nutarties) privalomumą, įrodymų vertinimo taisykles, baudos už teismo sprendimo (nutarties) neįvykdymą skyrimo pagrindus ir tvarką. Šioje nutartyje nustatyti neesminiai proceso normų pažeidimai nesudaro pagrindo naikinti iš esmės pagrįstus teismų procesinius sprendimus, todėl jie paliktini nepakeisti.

Dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo

44. CPK 93 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismas priteisia iš antrosios šalies, nors ši ir būtų atleista nuo bylinėjimosi išlaidų mokėjimo į valstybės biudžetą. Pagal CPK 98 straipsnio 1, 2 dalis šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, teismas priteisia iš antrosios šalies išlaidas už advokato ar advokato padėjėjo, dalyvavusių nagrinėjant bylą, pagalbą, taip pat už pagalbą rengiant procesinius dokumentus ir teikiant konsultacijas.

45. Suinteresuotas asmuo A. J. už atsiliepimo į kasacinį skundą surašymą advokatui sumokėjo 1500 Eur, šių išlaidų atlyginimą prašo priteisti iš kasacinį skundą pateikusio suinteresuoto asmens M. J., prie atsiliepimo į kasacinį skundą pridėta mokėjimo nurodymo kopija patvirtina turėtas išlaidas. Ši suma neviršija Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 1R-85 ir Lietuvos advokatų tarybos 2004 m. kovo 26 d. nutarimu patvirtintų Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą maksimalaus dydžio (redakcija, galiojanti nuo 2015 m. kovo 20 d.) 7, 8.14 punktuose nustatytų dydžių, todėl prašomos atlyginti bylinėjimosi išlaidos A. J. priteistinos iš M. J..

46. Kasacinis teismas patyrė 16,32 Eur išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 17 d. pažyma apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu). Bylinėjimosi išlaidų, tarp jų ir procesinių dokumentų įteikimo išlaidų atlyginimas valstybei priteistinas iš suinteresuoto asmens M. J., kurio kasacinis skundas netenkintas (CPK 79 straipsnis, 88 straipsnio 1 dalies 3 punktas, 92 straipsnis, 96 straipsnio 1 dalis).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos *civilinio proceso kodekso* 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Vilniaus apygardos teismo 2019 m. gegužės 23 d. nutartį palikti nepakeistą.

Priteisti suinteresuotam asmeniui A. J. (duomenys neskelbtini) iš suinteresuoto asmens M. J. (duomenys neskelbtini) 1500 (vieną tūkstantį penkis šimtus) Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.

Priteisti valstybei iš suinteresuoto asmens M. J. (duomenys neskelbtini) 16,32 Eur (šešiolika Eur 32 ct) išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu, atlyginimo (ši suma mokėtina į Valstybinės mokesčių inspekcijos (j. a. k. 188659752) biudžeto pajamų surenkamąją sąskaitą, įmokos kodas – 5660).

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Goda Ambrasaitė-Balynienė

Gediminas Sagatys

Dalia Vasarienė

Paminėta tekste:

Bylos:

3K-3-269/2013 Dėl nepilnamečio vaiko gyvenamosios vietos pakeitimo ir išlaikymo jam priteisimo; institucija

3K-3-202/2014 Dėl skyrium gyvenančio tėvo bendravimo su sūnumi tvarkos pakeitimo

3K-3-454/2014 Dėl vaikų gyvenamosios vietos ir bendravimo tvarkos su jais nustatymo, išlaikymo vaikams priteisimo

e3K-3-160-378/2019 Dėl teisės normų, reglamentuojančių teismo nutartimi patvirtinta taikos sutartimi nustatytos tėvo su vaikais bendravimo tvarkos nevykdymo padarinius, aiškinimo ir taikymo

Teisės aktai:

Dėl Sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo

Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Trečioji knyga. Šeimos teisė

3.165 str. Tėvų asmeninių teisių ir pareigų turinys

3.170 str. Skyrium gyvenančio tėvo ar motinos teisė bendrauti su vaiku ir dalyvauti jį auklėjant

3.180 str. Tėvų valdžios apribojimo sąlygos, būdai ir pasekmės

Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas

18 str. Teismo sprendimo, nutarties, įsakymo ir nutarimo privalomumas

79 str. Bylinėjimosi išlaidos

88 str. Išlaidos, susijusios su bylos nagrinėjimu

92 str. Išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu, apmokėjimas

93 str. Bylinėjimosi išlaidų paskirstymas

96 str. Bylinėjimosi išlaidų atlyginimas valstybei

98 str. Išlaidų advokato ar advokato padėjėjo pagalbai apmokėti atlyginimas

185 str. Įrodymų įvertinimas

267 str. Draudimas priimti sąlyginius sprendimus

278 str. Sprendimo išaiškinimas

359 str. Kasacinio teismo teisės

362 str. Kasacinio teismo nutarties įsiteisėjimas ir privalomumas

771 str. Sprendimų, įpareigojančių skolininką atlikti arba nutraukti tam tikrus veiksmus, ir privalomųjų nurodymų įvykdymas

Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymas

